

Izhaja
dvakrat na
mesec 1. in 15. dne
na celi poli.

ZORA

Časopis

za zabavo, znanost in umetnost.

Po pošti
celo leto 4 gl.,
pol leta 2 gl.
Za dijake in učitelje
celo leto
2 gl. 50 kr.

Štev. 24.

V Mariboru, 15. decembra 1872.

Tečaj I.

Zabavni del.

Dragutin Mužakovič.

(Novela.)

(Dalje in Konec.)

Nekaj ur od mesta bila je samotna okolica, kamor sem jaz češče zahajal. Veliko jezero se je razprostiralo tukaj, obdano od velikanskih gorá, ki so takó lepó zelenele in z različnimi cveticami bile okinčane. V tej okolici je živel star ribič, katerega smo jaz, moja ljubljenska in naši pogostoma obiskovali, in se tamkaj kolikor se je dalo razveseljevali. —

Nekega prav ugodnega pomladanskega jutra spet obiščemo starega ribiča. Bili smo: Jaz, Filipinka, moj oče, Barič in Filipinkina mati. Moj oče je ostal v hiši pri starem ribiču, kjer se je z njim pogovarjal. A vsi drugi smo se peljali v čolnici po jezeru, pa smo se radovali in kratkočasili. — Toda kmalu je bilo naše veselje uničeno, — na večno uničeno. Velika nevihta nastane, in grozni valovi so se mogočno zaganjali v naš čolnič. Do brega žalibog nijsmo mogli, in še predno smo se zavédlí, v kaki veliki nevarnosti da smo, ko se valovi zeló srdito zaženejo v naš čolnič in ga — prevržejo! — — Barič, še precej dober plavec mi reši življenje, kajti srečno me prinese na breg. Potem hitro plava zopet v jezero, da bi rešil tudi Filipinko in njeno mater. Toda ves njegov predrzen trud je bil zastonj. Tudi njega grozoviti valovi kmalu požró, in tako sem v enej sami uri zgubil Filipinko, mater njeno in mojega dragega Bariča. Bog, kakó strašan je bil ta prizor za mé! In kako živo si ga v duhu še predstavljam! Še vidim nesrečno devojko, borečo se z

ljutimi valovi, še vidim mojega zvestega prijatelja Bariča, kakó urno proti njej plava, da bi jo rešil, kakó sprostira svoje roké, kakó se vtoplja in nazadnje potopi! — O Bog! moja rana nij še zaceljena, katero mi je vsekala ta nesreča! — —

Žaloval sem štiri polna leta po Filipinki in dragem mi prijatelji Bariču. Moj oče je z menoj vred žaloval; a njegove moči so od dne do dne pešale. Vidé, da ne bo dolgo več živel, me oče poprosi, naj bi si zopet ženo poiskal. Nerad sem se sicer tega posla lotil, kajti moje srce je bilo sedaj mrtvo za vsako drugo ljubezen, ker je še vedno krvavelo po izgubljeni Filipinki. Nasvetovali so mi, naj vzamem neko dekle, ki se je bila z dobrikanjem mojemu staremu očetu prikupila. Vedel sem, da bi zeló vstregel svojemu staremu očetu, ako bi vzel v zakon Margareto (tako se je namreč zvalo omenjeno dekle.) „Osrečil boš to deklino“, reče mi enkrat oče; kajti je zelo dobrosrčno dekle.“ —

Ker sem vselej rad ubogal svojega očeta, tudi sedaj mu želje ne odrečem. Margareto vzamem v zakon, — ona je bila tedaj moja žena! — Toda komej sem to včinił, ko jame ta ženska hudoba razgrajati in kazati svojo nemilost takó, da moj oče kmalu potem žalosti umre. Mislil sem, da le mladostna lehkomiselnost more biti uzrok razuzdanosti te mlade ženske. — Da bi jo na pravi pot zavrnil, ravnal sem z njo lepo, prijazno, in skoro, da je imela moja dobrotljivost nekaj vpliva na njeno srce. Toda ta nezvesta stvar se me kmalu naveliča. Jela je namreč brez mojega vedenja ljubiti nekega mladega prostaka in njene srčne želje so bile: znebiti se mene! Duhtala je

več časa, kako bi prišla do te svrhe. Na zadnje se hudobnici stvar vendarle posreči. — Pripetilo se je namreč, da je baš o tem času naš kralj po vseh deželah zaukazal, da vsak vojak, ki ubeži, ali, kdor takega ubeženca v svoje varstvo vzame: bo, ali obešen, ali vsaj v večletni zapor obsojen. Mojej brezbožnej Margareti pade ne misel mene vjeti na limanice. — — V kratkem času — čujte! — se je bila Magareta vsa spremenila! — Nobena ženska nij bila prijaznejša proti svojemu možu, nobena dobrotljivejša, nego baš Magareta! — Čudil sem se sicer tej hitrej spremembi, vendar hvalil sem Boga, da se je Magareta poboljšala, ter nijsem nič nevarnega slutil. —

Ko nekega večera nekaj pozneje, kakor je bila sicer moja navada domu pridem, me Magareta objame, pa me ne more zadosti napoljubljati. — „Moje drago srčice“, takó je govorila, „Bog nama je dal priložnost veliko dobrega storiti, ako bi le hotela. Glej! neki ubožen, nesrečen vojak, kateri se je višjim nekaj malega zameril, išče zavetja pri nas, in ubogi revež bi bil zgubljen, ako se ga ne usmiliva. On je edini sin bolehnega očeta, tedaj edina njegova podpora! Pomisli le: ti tudi si imel nekdanj očeta! pri tem te zarotim, pomagaj temu revnemu vojaku!“ —

Pomilovanje in poštenost mi prevzameta srce. — Nesrečnežu, ki je k meni pribežal, daroval sem svoja oblačila in tudi nekaj denara. Da ravnam zoper kraljevo povelje, še mislil nijsem, in slišal nijsem drugega glasú, nego glas svojega srca. Sam spremim ubežnega vojaka do meje; ali koliko je bilo moje začudenje, ko pridejo že prihodnega dne beriči v mojo hišo in me tirajo v ječo! — Od njih sem še le zvedel, da ravno oni nesrečni vojak je bil ljubljenec moje malovredne žene Magarete, in da me je ona sama pri sodnji zatožila! —

Od velike žalosti in jeze bil bi Magareto gotovo zadušil, ako bi mi bila prišla v roke, ali ona, izpraznivši mi denarno kaso jo za vojakom potegne. Nekaj dnij po tej dogodbi sem bil zaslišan, in kot mož, ki je ravnal zoper kraljeve postave, v deset letni zapor na N... obsojen. Povrh tega je bilo vse moje imetje konfiskovano.

Nesrečni Mužakovič je še hotel dalje govoriti, todá dan je že pokal, in straža je vstopila rekoč, da je že vse pripravljeno na odhod. — Ujetnika so potem zopet na voz priklenili, a pošteni korporal je jedva toliko časa imel, da me je še pred odhodom pozdravil.

* * *

Žalostnega srca sem se dostikrat te dogodbe

spominjal in češče sem sedel v svojej sobi misleč, da vidim poštenega kaporala pred seboj. — Leto in dan potem dobim sledeče pismo:

Predragi gospod!

Korporal, ki je v poštni hiši pri *.* pred letom z Vami večerjal, vam naznanja, da je bil ubogi Mužakovič po preteklih treh mesecih od kralja pomiloščen, in da se mu je vse prejšnje zopet povrnilo. Njegovo zlobno ženo Magareto je hudir vzel, to se pravi: njeni ljubljenec (oni vojak) jej je ves vkradeni denar siloma vzel in jo je potem v vodo vrgel, da se je potopilo. Sicer ta ženska nij boljšega zaslužila, vendar je bil vojak ujet in obešen. — Mene je Mužakovič odkupil, in živim sedaj zadovoljen pri njem. On vas lepo pozdravlja in prosi, da bi nas obiskali in pri nas ostali nekaj časa. Pridite tedaj za gotovo! — — Ravno zdaj, ko to pismo pišem, pijem ga na kraljevo in vaše zdravje. Kaj vraga: — Vam bi se slaba ne godila, ako sem pridete. Da ste mi zdravi in veseli! Vas srčno pozdravlja

Vaš korporal.

J. Leban.

Povest v kleti.

(Konec.)

„Tiho mi je podala posodo in ko sem pil, čutil sem, da je oprt na me njeni pogled. Povzdignil sem svoje oko, ter ji zrl skoz njeno kristalno posodo v globočino duše in zdelo se mi je, da ondi ni sovraštva. Prijel sem jo za roko: Ana ali se ne sprijazneva?“

„Tako se je stresla strahu, da ji je odpadel vrč na tla in se razbil na stotero koscev.“

„Kaj delate moj bog!“ in odbežala je kot sapa.

„Tu pa je ležala razbita posoda in voda se je odtekala od nje k studencu med môdre cvetlice.“ —

* * *

I zopet preteklo je nekaj dni. Na polji pričela se je setev. Sedaj je solnce sijalo, sedaj zakrili so ga črni oblaki in dež je lil. Prišla je tudi nedelja. Tedaj bilo je vbogemu Jožefu največe veselje na moji strani, s staro molitevno knjigo v roci, obiskati vaško cerkev. Pred portalom ostala sva toliko časa, da ni zapel iz visocega stolpa zvon močno in votlo. Tako je želel Jožef, pač le, da bi pokazal vsej fari prihodnjega njenega pastirja. —

„Tu pridejo Dolinčeve, dejal je mrzlo, in kako olišpane, o da bi imeli tudi pri nas sestro!“

In šle so mimo, v resnici krasne postave, z zlatimi knjigami in cvetličnimi šopki v njih; s cvetjem na licih in čarobnimi očesi. Naposled pa je šla Ana, in ni se upala povzdigniti pogleda. Ravno pri meni odpadlo ji je cvetje iz knjige, hitro sem se poklonil, ga pobral in dejal tiho k dekletu:

„To si pridržim v spomin tvojega sovraštva Ana!“

Brez besede odhitela je za sestrami in se skrila med visokimi vrati.

Tu začutil sem gorke solze na svoji roki. Bil je Jožef. Žalostno jo je pritiskal k sebi in vroče kaplje padale so na njo.

„Kaj ti je brat?“

„Sedaj skoraj mislim, šepetal je, da ne bode nič s faro, gotovo, gotovo ne!“

Pustil me je in sam sem stopal v cerkev. In ko sem se med mašo sedaj pa sedaj ogledal po njem, bil je celo zamišljen v črke stare knjige, kril je večkrat obraz med rumenimi listi in tedaj zdelo se mi je, da je iz globočine svoje duše molil. In tudi Ana molila je gorko in, če se nisem motil, ozrla se je dostikrat med obredom s svojim temnim očesom po meni.

* * *

Tihoto vaškega življenja prerušila je šumeča ženitev. Dolinec omožil je najstarejšo svojih hčer in dan poroke napočil je v škrlatu izza gora. Zvonenje iz stolpa prebučalo je doneče dolino in mlademu jutru v pozdrav oglasila se je godba in veseli šum svatov.

Tisto popoldne pa sem bil zopet pri Dolinčevem studenci. V prijetno zamišljenje zazibala me je šumljajoča voda in pa temni glasovi godbe iz vesele hiše. Neizrečeno hrepenenje me je obšlo, vabilo me je med svet, daleč med hrumečo človeštvo na delo. Zdelo se mi je, da presega delajoči ratar svojega duhovnika, ko si v potu svojega obraza kruh služi. Pozneje, prijatelj, prišel sem k spoznanju, da zadostuje lahko vsak stan, tudi stan črnega talarja, tirjatvam, katere stavi nanj trpeče človeštvo!

To govoril je stari gospod z navdušenjem; solnčni žarki pa, ki so padali čez mrežnato okno, obdali so mu sivo čelo z rumenim vencem. Okusil je rumenega vina in nadaljeval:

Dobro sem vedel, da pride tudi Ana k studencu, ker mimo hiše stopaje videl sem skoz steklo tudi njen razburjen obrazek.

In prišla je tudi — počasi, sramežljivo. V šumeči obleki, polna žametovih trakov in v črnih lasih nekoliko umetnih vrtnic.

„Tu, doli je tako vroče, dejala je tresoče, in močila si je prste v hladni vodi in lice. Potem pa se je naslonila na mlado brezo in bistra solza zabiskala se ji je pod svilnatimi trepalnicami. Pozabil sem na svoj poklic, na prihodnost, na vse. Skočil sem k nji in rekel:

„Ti si žalostna Ana?“ —

Topila se je v solzah in krčevito prijemala se je debla.

„Kaj si počel z mano, zdihovala je, vzeli si mi mir moje duše, molitev pobožnosti, to je greh!“

Kako sem govoril z ognjem, da ni greh, da je to volja osode, dokler ni več jokala! Pustila je, da sem ji vzeli iz črnih las rudeči cvet in nij se branila, ko sem se igral z belimi špicami krog belega vratu.

„Misliš, da ni greh? vprašala je komaj razumljivo.

„Ne, ne!“

„Ti moraš že vedeti!“ rekla je veselo.

Pravil sem ji o svojej ljubezni, zidala sva skupaj visoke gradove za prihodnost — in vendar so tako kmalu razpadli! In sklonila sva se k šumljajoči vodi; ter zrla v mrzli hladini svoje obraze. In bližej in bližej sva se sklanjala, dokler se niso zedinile usta v krasnem poljubu. In videle so to potočnice v zrealu studenca v katerem so ogledovale svoje modre, glavice. In veselilo jih je, da se dvoje ubornih stvari tako rado ima in rablo zakimale so s svojimi bunčicami, ter zatresle svoje listje v večerni sapi.

Ali Ana rekla je tóžno: Sedaj pa grem! In stopala je počasi po stezi in ozirala se večkrat k studencu in se sladko smijala. Ni se še skrila mojim očem, ko ji je zaprl iz grmovja stopivši moj brat Jožef ozki pot. Vlasje padali so mu v neredu čez blede čelo in v očeh gorel mu je ogenj divje blaznosti.

„Kaj hočeš tu sedaj, Jožef! vprašal sem.

Ali ni odgovoril. Srdito bliskal se mu je pogled in zagrabil je trepetajoče dekle.

„Ti si ga zapeljala, kričal je, in tvoja hiša proklicana!“

Ali ko sem priskočil, zabodel ji je v srce svitel nož, da se je krv v curku na kviško vlila. Ječaje padla mi je v naročje, Jožef pa je pobegnil ter zginil v bližnji gozd. Lahko si misliš, kako da je vtihnil vrišč in krik v svatovski hiši, ko sem na pol umrlo tjekaj prinesel. Strašna prigodba preplula je še isti večer vso vas in prišla je tudi do griča. Gričar je zvijal roke, molil in klet mene. Božji blagoslov odstranil se je iz hiše njegove. Kot psa odpodil me je od praga. Prijel sem za popotno

palico in se podal v mesto ter živel ondi s krvavimi žulji. Ali ko me je došla vest, da je Ana umrla, hitel sem v zadnje v domačo dolino. Blazen bolečine korakal sem po peščeni cesti pod pekočim solncem. Ljudje so me srečevali, znani nekdanji obrazi, ali sedaj jih nij spoznalo moje kalno okó. Na novi gomili uboge Ane nijsem pretakal solz, ali v duši sem čutil, da mi ni na zemlji več sreče. Odšel sem iz njive mertvaške setve. Večer je bil. Ljudje so prihajali s polja, ter kazali za mano. Pri Dolinčevih pa so odklenili dvorskega psa, ter ga ščuvali na me. Ali nem za vse zapustil sem vas.

Ondi, kjer teče šumeča voda pod robotim skalovjem, obstal sem, ter zrl v zadnje na kraj svojega rojstva. Mesec je priveslal izza hrihovja in objel vso naravo v svoje čarobno naročje. Ozrl sem se na domačo hišo na griču. Zraven domačih njiv, na kraju skalovja stala pa je moška oseba,

plešasto njeno čelo svetilo se je v svečavi mesečni. Razpenjala je roke in rjula proti meni. In natančno sem čul skoz tiho noč grozne besede očetove kletve! — Zapustile so me moči in zgrudil sem se kraj ceste v travo. V sredi noči prebudil me je hlad. Še je stala oseba na skali in se grozila! Groza me je obšla in ko blisk pobegnul sem iz strašnega kraja.

— In Jožef? —

Jožef? Revez poginil je glada v gozdu, ker se ni upal strahu k očetovi strehi. Gozdarji našli so v spomladi, ko so pele ptice in vijolec cvetele, njegove bele kosti! Bodi mu mir v grobu.“

Tako je končal stari gospod. Solnce je bilo med tem zapadlo in mrak prišel na zemljo. V bezgovem grmu pri kletnem oknu pa je izdihoval kos žalostno svojo večerno pesem.

Lahko noč! —

Ivan Tavčar.

Oddel za znanost.

Peter veliki.

(Obraz njegovega življenja in delovanja.)

(Spisal Podlimbarski.)

(Konec.)

V družinskih zadevah je bil Peter nesrečen. Njegova druga žena Katarina mu je delala zaradi njene nezvestobe mnogo neprijetnosti, še večjo skrb in žalost pa mu je vzbudil sin od prve žene Aleksij Petrovič. Ta je bil slabotnega telesa, še slabejega duha, bojzljiv in tako svojeglaven, da mu je bilo veselje, ako je mogel komu nasprotovati. Očeta se je ogibal, kolikor se je mogel in se je delal raje bolnega, kakor da bi prišel v obližje carja. V vnanjem se je kazal živini podobnega; bil je razuzdan, napil se je večasi tako, da se ni zavedel, in njegove poltenosti so se celo niže služabnice ogibale. S početka je skušal car sina na pravi pot pripeljati in mu zato priskrbel dobre učitelje. Opominjal ga je ustno in pismeno, da bi mu pri njegovem težavnem delu pomagal; ali sin je ostal zanj mrtev. Ni čuda tedaj, da je Peter, ki bi imel rad takega naslednika na prestolu, kateri bi bil začeto delo reform izpeljal, Aleksiju nasledstvu zabranil, kajti sprevidel je, da bo sin seme, katero je očel s tolikim trudom vsejal, s korenino izruval, in ruski narod v staro barbarstvo pogreznil. On je bil preveč vnet za blagostanje naroda, ko da bi bil izročil vladarstvo takemu, ki bi bil zatiralec naroda, in bi Staroruse, ki so toliko časa razdevali očevo, zopet zbudil. Njemu je bil blagor ljudstva več, kakor sin. Kakor smo že omenili, Aleksij je sovražil svojega očeta, in čem več si je ta prizadeval sina na pravi pot pripeljati, tem bolj ga je sin črtel. To nasprotje med očetom in si-

nom so Starorusi modro porabili in se oklenili Aleksija, da bi z njegovo pomočjo Petra odstranili in njegove naredbe podrli. Aleksij se je radovoljno podal Starorusom, da bi z njimi ostremu očetu kljuboval. Tu se vidi slabost carevičevega značaja. On se iz sovraštva do očeta ni prestrašil pred mislijo, da bi njegova zveza s Starorusi utegnila vzročiti državljansko vojsko, v kateri bi se ubogi narod samo zaradi svojeglavnosti človeka carske krvi mesaril. Peter je sprevidel, kako hočejo Starorusi Aleksija zoper njega porabiti, in kako je bil sin pripravljen njemu škodovati. Car bi bil Aleksiju odpustil, ako bi se poboljšal, ali ta je vselej svojeglaven ostal in trdil, da se rad odpove žezlu in gre v samostan.

Med takimi družinskimi prepiri je Peter zaradi političnih zadev v drugo svojo domovino zapustil (1716. l.). Kar zasliši na popotovanji, da ga misli staroruska stranka s prestola spoditi in namesto njega Aleksija na-nj posaditi. Car je pjsal sinu, naj v znamenje pokorščine precej k njemu v Haag pride. Carevič se je podal na pot, toda ne v Haag, temuč čez Dunaj v Neapelj, bojé se, da bi ga zoper voljo ne poslali v samostan. Peter mu je pisal v drugo in mu zagotovil odpusčenje, ako pride v Moskvo, kamor se je tudi sam podal (1717. l.). Bojzljivi Aleksij se je vrnil v Moskvo, prosil odpuščanja in se slovesno odpovedal nasledstvu. Dolgo je Peter prizanašal sinu in upal, da se bode poboljšal, a vselej ga je ta prevaril. Zato je v Petrovih prsih scasoma vtihnil glas očeta in oglasilo se je njegovo pravico-ljubje. Poklical je sina k sebi in mu pokazal pisma, iz katerih je dokazal, kako je v drugič spet odobril namene Starorusov in očeta, ki mu je prvič prizanesel, z nova s prestola pahniti hotel. Aleksij je skušal trdovratno vse utajiti in

ker Peter pri njem ni videl kesanja, ga je sodniji izročil. Pri sodnijski preiskavi je bilo nazočih nekaj nadškofov, škofov, uradniki in ministri. — Tako naj bi duhovni razsodili, kako kazni je carevič zaslužil po cerkvenih postavah, državni uradniki pa naj bi ga kaznovali po državnih postavah. Car je sodnike pismeno opominjal, naj ne sodijo carjevega sinu, temuč državljana, nad katerim čuva cerkveni in državni zakon. Sodnija je obsodila Aleksija k smrti, ali predno je mogla nad njim zasluženo kazni izvršiti, je ta umrl v ječi — iz strahu pred smrtjo.

Zgodovinarji grajajo Petra zaradi tega čina in ga imenujejo grozovitneža, ker je zatrl v sebi očetovski čut, ko je dal sina usmrčiti. Ali njemu je bilo za napredek naroda, njemu je bilo za to, da bi bil njegov naslednik sposoben reforme, ki bi bile oblažile rusko surovo življenje, popolnoma izvršiti. Ker pa Aleksij ni kazal sposobnosti za vladarja, mu je car najprvleje zabranil nasledstvo, potem pa je zarotnika izdajaleca dal umoriti. Hotel je s tem dokazati, da tudi nad carskimi sinovi mora pravica čuvati. Ako mora priprost človek zaradi izdajstva nad narodom prisiljeno umreti, zakaj ne bi sin carja propal smrti, če se je pregrešil zoper zakon in zoper očeta. Velik je bil dar, katerega je moral Peter prinesti na altar domovine, a pretrpel ga je, ker je šlo za njeno srečo. —

Še važnejše, kakor Petrove domače zadeve in vojske so njegove reforme. On je razrušil staroruski narodni ponos in oživil mladoruski. Staroruski živelj se ni mogel sprijazniti s tujim, akoravno je bilo dobro. Ta ponos bi bil opravičen, ko bi bili Starorusi v sebi moč imeli, samostalno brez tujstva narod omikati. Ker pa tega niso zmogli, je njihov propad sijajen, ker s Starorusi je bila Rusija rešena žalostnih nasledkov njihovega prizadevanja. Mladoruski ponos, ki je navduševal Petra in katerega je on prav za prav med narodom oživil, je bil prijazen dobrim pravam, ki so prihajale iz inozemstva, držé se pravila, da je dobro tudi od tujca dobro. Že v tem je Peter velik reformator, da je Staroruse pokončal in Mladoruse oživil, ko bi tudi sam ne bil države po izgledu družih organiziral, temuč organizacijo prepustil svojej stranki. Ali Peter ni znal samo zmagovati, on je znal tudi zmago porabiti. Ker je spoznal, koliko slab vladar lahko državi škoduje, je določil (1722. l.), da ima vsak ruski car pravico najsposobnejšo osebo za naslednika imenovati. Tudi je natanko določil, kako morajo otroci carske rodovine odrejeni biti in česa se imajo učiti, kajti videl je, da dobi večkrat žezlo v roke vladar, kteremu ne manjka le naravne zmožnosti, temuč tudi po uku pridobljenih ved. Dosedanji način vladanja je Peter popolnoma spremenil in si v pomoč pridružil senat (starešinstvo). Da bi nasilstvu uradnikov v okom prišel, je osnoval preiskovalno sodnijo. Ta je imela nalogo ljudstvo pred krivico, sebičnostjo in podkupljivostjo uradnikov braniti. Čuvala je nad delavnostjo urednikov, kaznovala vsacega, ki njemu

odmerjenih del ni opravljal in pazila na red pri zborovanji. Kako vestno in nepristransko je ta svojo nalogo spolnovala, se razvidi iz tega, da je celo Menčikova, carjevega prijatelja Petru zaradi goljufije zatožila. Mnogo oseb je bilo zaradi slabega opravljanja svojih uradov k smrti obsojenih. Tako je oprostil niže ljudstvo ošabnih despotov. Peter je odpravil meje, ki so branile meščanu stopiti v stan plemenitašev. Razun tega je razvrstil ruski narod v stanove plemenitašev, duhovnov, meščanov in kmetov. Plemenitaše je razdelil v 14 vrst, in sicer v take po rodu in v take po zaslugah. Duhovne je pustil pri njihovi cerkveni razvrstitvi. Meščane je razdelil v 6 vrst, in sicer tako-le: 1. v mestne posestnike, 2. v kupčevalce, 3. v tujce, 4. v rokodelce, 5. v više meščane (p. uradnike, umetnike itd.) in 6. v priproste meščane. Kmete je razdelil v take, ki so delali na carskih posestvih in v sužnje (rabskije.) Tudi vojsko je Peter zboljšal. Ruska bojna moč je obstala samo v ogromnem številu vajakov, réd, kateri je pri vojskovanji potreben, še Rusi niso poznali. Pomorske vojske je on ustanovitelj. Dal je ladije tesati, kakor se je bil naučil pri Angležih in Nizozemcih, in kmalo je bilo rusko brodogradništvo kos marsikateremu pomorskih držav. Postavil je tudi neko višo nadzorništvo nad vojsko na kopnem in na morji. Še bolj kakor bojno srečo spespeševal je napredek materijalnega blagostanja Rusov. Po dolgih bojih s Karolom XII. je dobil vsled miru v Nystädtu (1721. l.) baltiške provincije, katere so bile za rusko kupčijstvo zelo važne. Da bi pozornost Rusov še bolj na baltiško morje in na morsko kupčijo obrnil, je sezidal na obalah tega morja mesto: Petrograd, katero je bilo kmalu središče ruske kupčije in obrtnije. Tudi črno morje je ruski kupčiji odprl s tem, da je Turkom in Persijanom nekaj provincij vzel, in tam več mest in mnogo lók ustanovil. Še več je storil za kupčijo s tem, da je jel zidati vodotoke, ki vežejo Duno z Volgo in tako črno in kaspjsko morje z baltiškimi. 1695. l. je prva ladija z ruskim praporom olepšana jadrjala iz Arhangelskega. Peter je začetnik ruske obrtnije. Pred njim je bila Rusija razvpita za barbarsko državo, katere so se ljudje ogibali, a njegovi omiki ugodne reforme so privabile mnogo tujcev, ki so se naselili v deželi in tam z obrtnijo se pečali. Posebno veliko obrtnikov je poslal med prvim popotovanjem na Rusko in jim sezidal potrebne tovarne. Mlade Ruse je poslal v zapadno Evropo v vojaške, obrtnijske ali kupčijske šole. Tudi to, česar se je na tujem, oziroma obrtnije naučil, je priobčil podložnikom v podukih. Vendar je razvoj obrtnijskih ved opoviral, ker je dal postave, po katerih so morali delati. Ruskega patrijarha, katerega je Boris Gudunov postavil, je odstranil in namesto njega postavil Sinod, ki je cerkvene zadeve uravnaval. Dal je privabil tudi mnogo umetnikov in učenjakov, da bi na Ruskem umetnosti in znanosti gojili. Sezidal je mnogo knjigarnic in šol, v katerih bi se ljudstvo izobraževalo. Skrbel je za pisatelje, ki so za šolo in dom potrebne knjige spisovali. Ustano-

vil je anatomski muzej in tiskarnico v Moskvi, kjer je dal tiskati ruske abecednike, slovnice in berila. Mnogo si je Peter prizadeval da bi rusko domače življenje olikal. Toda to mu ni šlo po sreči. Hotel je priprosto ljudstvo pijančevanja odvaditi, ali to se mu ni posrečilo, ker je bil sam velik čestitelj Bakha. Hotel je zapravljalivost na dvoru zadušiti, toda sam se ni mogel zdržati, da bi ne bil marsikedar z orijentalno zapravljalivostjo svojim ljubljencem velike pojedine napravjal. Kar je v tem oziru dovršil, ni posebno važno. Tako je postavim, zapovedal, da se morajo Rusi briti in sè silo je nadomestil tudi narodno rusko nošo z pripravnejšo angleško.

Za tolike zasluge je starešinstvo podelilo Petru (1721. l.) častni pridevek „veliki“ in ga imenovalo: cesar ruski, oče domovine. Ruski narod, kateri že od nekdanjih svojih vladarjev tako ljubi, da je jokal celo takrat, ko so zemlji izročili truplo Ivana groznega (kakor Karamzin pripoveduje), se tudi pri smrti Petra velikega 28. svečana 1725. l.) ni mogel solz zdržati. Brezštevilna množica ljudi se je gnjetla okolo njegovega trupla, in mu poljubovala roke.

Vsa Rusija se je solzila. V njem je narod zbugil moža, ki ga je nad vse ljubil, in ves čas svojega življenja delal le za njegov dušni in telesni prid. On je drugi ustanovitelj ruske države, on je položil temeljni kamen duševnemu življenju na vzhodu in Ruse približal omikanim narodom. Po vzgledu Petra velikega so tudi njegovi nasledniki napredek izobraženosti pospeševali. Katarina I. je dala napraviti v Petrogradu akademijo znanosti, še več pa je storila Katarina II., vredna naslednica Petra velikega, katero je hvaležni narod počastil s pridevkom, „velika“ in „mati domovine“.

Na sveti večer.

O Božiču si naše ljudstvo pripoveduje mnogo pripovedi, vse pa opisujejo samo visoko blaženost noči, v katerej je Kristus rojen bil.*) Ako Angleži pojo, da hudi duh, čarovnice itd. nimajo na sveti večer nobene oblasti, ako Nemcem prinaša „Christ-kindel“ vse mogoče lepe reči, ima Slovenec tudi misel, da se na sveti večer mnogo koristnega, pa tudi čudnega godi. Dekle vidi iz tretje late v kozolcu, ali v valovih Save svojega ženina; ako luč na sveti večer vgasne, je to leto smrt v hiši, ako človek, če od polnočnice pride, skoz okno pogleda s posebnimi običaji, vidi v hiši včasih godee, včasih mrtvaško trugo in ako vidi prvo, se tisto leto ženi ali moži, ako pa drugo, pa kdo umre. Ako človek pade, kadar gre k polnočnicam, tisto leto umrje. Ako si pa ravno tisto minuto, ko je Kristus na svet prišel, kaj poželi v pobožni molitvi, doseže vse. Tisto minuto, ko je Kristus rojen bil, teče povsod, po potokih, rekah, studencih, namesto

*) Vse te povedke in vraže segajo v predkrščanski čas nazaj. Kdor njih pomen hoče dobro razumeti, naj bere Dr. Kanušev: „Bajeslov Koledar.“ Ured.

vode najboljše vino. In tako je tudi enkrat oče v neki hiši vse svoje k polnočnicam iti pustil in sam z otroki doma ostal. Otroci ga začnejo nagajati za pijačo. Vode ni bilo v hiši in studenee je bil precej daleč, zato tolaži oče otroke; ni se mu ljubilo iti po vodo. Pa otroci le upijejo, da so žejni in tako stopi oče k studencu. Pride nazaj in dá otrokom piti. Kmalu mu zračno otroci praviti, da je vino v poliču in ko oče pokusi, se prepriča, da je najboljše kapljico v studencu zajel. Gre zajemat še enkrat, pokuša, pa ni bilo več vino, temveč navadna voda, ker bila je že minuta, v kateri je Izveličar rojen bil, proč. Pa dogodka pove naš mož svojemu sosedu, skopuhu. Ko pride zopet Božič, gre sosed že precej, ko se stemni, k studencu, leže zraven njega na trebuh in moli dolgo dolgo jezik v studenčnico; zraven sebe pa je kad postavil, da bi bil brž toliko natočil, kolikor bi se pač le dalo. Moli in moli jezik v vodo, pa vina le ni. Naenkrat pa ga zgrabi nekaj za jezik in mu ga izdere. Ni li lepa moralna v tej bajki? Lovre Baš.

Slike iz starogrškega življenja.

Spisal prof. Maks Pleteršnik.

4. Pogreb.

Kadar je Grk na veke zatisnil oči, je za njegove ljudi nastala sveta dolžnost vse to storiti, kar je vera in šega zahtevala za mrliča. Prvo, kar se je moralo zgoditi, je bilo, da se mu je majhen denar (obolos) v usta vtaknil, da bi imel s čem plačati sitnega brodnika Harona, kadar ga bode prepeljal čez reko „Styx“ v mrtvaško deželo. Na to so ga kopali, mazilili z blagodišcem oljem in v snažno belo oblačilo oblekli; na glavo pa so mu deli venee iz svežih rož s pisanimi, visočimi trakovi, v znamenje zmage čez križe in težave življenja. Tudi so imeli navado v roko mu dajati meden kolač, da bi ž njim vtolačil Kerbera, triglavega psa stražnika mrtvaške dežele.

Drugi dan so izpostavili mrliča na zvišani postelji v sprednjem delu hiše, tako da je bil z nogami proti durim obrnen. Okolo postelje pa so postavili mnogo glinastih posod v katerih so bile tekočine za daritve na grobu. Sorodniki in prijatelji, pa tudi drugi ljudje so se tu zbirali in žalovali po rajnkem. V starejih časih je izraževanje žalosti zlasti pri ženskah zelo živo, rekli bi, divje bilo, ker so se po prsah bile, lica si razpraskavale in si oblačila trgale. Tako je tudi pozneje ostalo še v mnogih krajih Grčije; v Atenah pa je bilo tako divje žalovanje po Solonovih postavah prepovedano; tudi so tam izmed ženskih le najbližje sorodnice in čez 60 let stare žene smele prihajati k mrličem žalovat in jih spremljat na pokopališče. Razve teh žalovalcev, katerim je žalovanje več ali manj iz sreca prihajalo, je pa bila navada najemati še tuje ljudi, ki so mrliču mrtvaške pesmi peli in jim žalostne na piščali piskali. Pred hišnimi durmi pa je stala posoda z vodo, zajeto iz-

ven hiše, da so se obiskovalci, prihajajoči iz stanovanja po mrličih oskvrjenega, ž njo kropili in tako očiščevali.

Tako je bil mrtvec en dan izpostavljen, redko kedaj dalje časa; kajti verovalo se je, da dokler ni pokopan, njegova senca ne more v mrtvaško deželo, in nebeški bogovi so zahtevali, da se kmalu spravi iz obsežja njihove oblasti, iz svetlega sveta življenja to, kar je pripadlo podzemeljskim bogovom. Rano pred solničnim vzhodom, da ne bi žarki obsijali, kar nij več lastnina njihovega kraljestva, vzdignejo truplo na tistej postelji, na kateri je izpostavljeno bilo pa je nesó na pokopališče. Naprej gredo pevci in godci, za njimi možje v črni obleki s porezanimi lasmi, za mrličem pa glasno žalujoče ženstvo, sorodnice in stare babice. Zanesejo ga izven mesta, kjer so si premožnejše rodovine ob najbolje obiskovanih cestah oskrbele počivališča za svojece. Za revnejše državljane pa so bila ravno tam skupna pokopališča.

Prišedši na kraj večnega miru, so mrliča ali pokopali ali sežgali; oboje je bilo v navadi pri Grkih. Če so ga hoteli pokopati, so ga djali v rakev, ki je bila sezidana iz opek ali kamenja. Če se je pa imel mrlič sežgati, so napravili grmado, tem večjo in krasnejšo, čem bogatejša je bila rodovina; na njo so položili truplo, in eden sorodnikov je, z licem proč obrnen, ga z gorečo bakljo zažgal; v ogenj pa so metali razne reči, ki so bile rajnkemu v življenju posebno drage. Ko je vse pogorelo, so zbrali kosti iz pepela in jih v lončni ali bronasti posodi v grob spravili. Poleg posode s kostmi ali trupa pa so dajali v grob še obilo prijaznih spominkov iz življenja, razne posode, posebno lončene slikami pomalane, svetilnic, mazilnih stekleničic, zreal in družega lepotečnega blaga, včasi tudi jedil in živalic, ki jih je rajnki rad imel; otroku so saboj dajali njegove igrače, vojaku orožje, zmagalec pri poskusnih igrah zmagalski venec. Ko jo bil mrlič spravljen, so ga še poslednjič pozdravili; in poslednji izdihljaji so se izvili iz prs žalujočih; potem pa so se podali domu.

Okolo groba so se posadile rože in drevesca, najrjaji čipresi; na grob pa je bil postavljen spominek, ali ležeča plošča ali cel žrtvenik; bogatini so dajali celo majhne tempeljne z lepimi kipi postavljati nad grobove. Napisov ni manjkalo; njih zapopadek pa je bil različen. Razun imena opombic iz življenja rajnkega, naukov še živčim, so včasi tudi imeli prokletvice tistim, ki bi grob poškodovali.

V Atenah je potratnost s krasnimi nadgrobji tako narastla, da je bila postava dana, ka ne sme biti nikogar spominek večji in krasnejši, kakor bi ga deset delavcev v treh dneh izgotoviti moglo. Pa zdi se, da se niso jako te postave držali.

Po pogrebu so se sorodniki zbrali k gostiji, in se pri njej spominjali hvalevrednih vlastnosti in del pokojnika. Tretji dan je bila majhna daritev na grob, deveti dan pa večja slovesnejša, pri kateri priliki so mleka, medú, vina in vode, pa tudi po cele pojedine rajnkemu na grob prinašali. Žalovali so potem še nekoliko časa, v Atenah do 30. dne,

kterega je bila zopet daritev na grobu. Pozneje se je o določenih dneh ponavljalo obiskovanje in venčanje grobov in darovanje na njih. Taki dnevi so bili posebno rojstni in smrtni dan umrlega in pa splošni praznik vsem rajnkim v spomin vsako leto praznovan.

Za grobove skrbeti je bila ena najimenitnejših dolžnosti Grka. Atenjan, katerega odgojo so zamenarili stariši, ni bil po postavah dolžen za nje v starosti skrbeti; pa če so umrli, je bilanjegova sveta dolžnost, jih dostojno spraviti in za njih grobove potrebno skrb imeti. Če je imel kdo nastopiti v Atenah arhontstvo, so tudi skrbno poizvedavali, ali je vestno opravljal svoje dolžnosti do rajnkih. Vojskovodje, ki so zmagavši pri Arginuzah, zamenarili pogreb ubitih vojakov, so bili na smrt obsojeni. V obče se sme reči, da je ta pobožna skrb, umrlim onkraj groba svojo ljubezen skazovati, ena najprijetnijših prikaznij v starogrškem življenju.

Vreme.

Meteorologična črtica.

Vreme je za rod ljudski velikega znamenja. Lepemu in ugodnemu vremenu priporoča se namreč poljedelec, kupec, potnik in vse, kar na zemlji živi. Zgodno vreme blagoslavlja trud poljedelca, spremlja trgovce in potnike prav urno k svojemu namenu in vsem živalim daje prilžnost za svoj živež skrbeti. Da se vreme ne menja tako primerno, sigurno nas ravnine zemeljske ne bi z tako lepimi cveticami, zelenimi travniki, rodovitnim poljem, drevjem itd. razveseljevale. Vreme vpliva tudi na razvoj človeškega organizma, in na njegov duševni život ima ono neko moč. Iz različnih prikazkov zaključajo ljudje na spremembo vremena, posebno pa so kmetje v tem prav izurjeni, ker oni velikokrat vreme na več tednov in mesecov znajo prav dobro prorokovati. Čeravno še dandenes znanost ne more sigurno in ostro prihodnega vremena odločati, in če ravno še dosedašnja skušnja nij tak občna, da bi se na njej popolnoma pravila spremembe vremena osnovati mogla, vendar se je meteorologiškimi štacijami v različnih deželah že pravi temelj k tej spremembi dosegnil, in velikokrat se je ravno iz opazovanja topline, vlažnosti zraka in iz vrste vetra prihodnja sprememba vremena prav dobro prorokovala. — Kdor tedaj želi prilično sigurno prihodno vreme seznaniti, ta mora meteorologiške sprave, to je zrakomer, toplomer, vlagomer in vetromer imeti. S prvim meri se tlak zraka, drugim toplina, tretjim vlažnost zraka in četrtim se mer vetra spozna. Ljudje pa, kateri nimajo takih sprav, naj pazijo na prikazke v atmosferi, na životinstvo in bilinstvo in gotovo bodo prihodno vreme lahko spoznali.

Zrak obdaja našo zemljo in jo čuva prevelike razhlade, ker on kakor slab voditelj topline preči, da se toplina zemeljska v velikem zračnem morji ne razširjava, kar bi gotovo bilo, da zemlja ne bi zrakom obkrožena bila. Notranja toplina zemlje bi se namreč v brezračnem prostoru ponoči hitro zgubila, in naša zemlja ostala bi samo tam topla, kjer bi jo solnce greló, drugje

pa bi zmrzovala. Brez zraka bi se vsa voda na zemlji izparila in naša zemlja bila bi velikej pečini enaka. Zrak je potreben in koristen tedaj ljudem, vsem živalim in bilji, ker brez zraka nebi ni ljudje ni živali živeli, niti bilje raslo. Zrak nadalje tlači našo zemljo in vse druge predmete, in ta tlak je velik, ker na eden štirjaški črevelj tlači s težino $1\frac{1}{2}$ funta. Ta tlak menja se ravno tako, kakor njegova toplina. Zrak ima veliko vode v sebi, ker neprestano vzdiguje se iz morja, reke, jezer in vlažne zemlje paré, in ravno za tega delj zrak nikoli nije popolnoma suh. Če se zrak z vodenimi pari nasiti, onda ti kakor dež ali sneg na zemljo padajo.

Razun tlaka, topline in vlažnosti zraka mora še prorok vremena tudi na mér vetra paziti, ker veter je ali topel, mrzel, suh ali vlažen, in tedaj toplina in vlažnost zraka povekša ali pomanjša. Spremembo vremena nam prorokujejo večkrat prav dobro ljudje po trganji in protinu. To znamenje spremembe vremena nije babja vera, ker ono se tudi znanstvenim potem lepo razjasni. — Zdravo človečeje telo je namreč toliko elastično, da se prav lahko spremembi zračnega tlaka, topline in vlažnosti pokorjava, in udje telesa opravljajo svoje delo brez da omenjeno spreminjanje zraka občutijo. Bolni udje pa ne slabé samo, ampak oni tudi otpnejo in se omenjeni spremembi zraka protivijo, in zato bôl vzrokujejo. Taki ljudje prorokujejo več dni naprej spremembo vremena, ker bolani udje so tako čutljivi, da najmanjšo spremembo zraka občutijo.

Oglejmo pa se zdaj na nebo, in tudi tam bomo opazili prikazke, kateri nam prihodno vreme oznanujejo. Da brez oblakov ne dežuje, to vsak zna, pa velikokrat se oblači, pa vender ne dežuje. Vsi v zraku plavajoči oblaki nijso deževni, in zato tudi ne dežuje vsakokrat pri oblačenji. Oblaki nijso nič drugega, kakor vzdigajoči se vodeni pari. Po različni podobi, katero one plavajoče v višavah zadobijo, se oblaki tudi različno imenujejo. Tako se oblak, kateri plavo nebo kakor vel (šlar) pokriva, ker namreč iz prezračnih in neprezračnih vodenih parov obstoji, mreža ali paholnjak (cirrus) zove. Ta oblak dolgo na enem mestu ostane, je v višavi od 10.000 do 24.000 čreveljev, prikazuje se po lepem vremenu najprej na nebi, in se velikokrat v atmosferi razprši ali pomnožen z vodenimi pari v drugo vrsto oblakov spreminja.

Kopa (cumulus) postane v višavi od 3000 do 10.000 čreveljev iz gostih temnosivih parov, kateri so v okroglih kupih zbrani in nam se zdijo, če solnce na nje sije, kakor snežne gore.

Plasta (stratus) obstoji iz belih vodenih parov, kateri v podobi plaste v zraku plavajo. Ta oblak opazujemo nad jezeri, rekami, potoki, travniki in na vseh takih mestih, kjer se voda v pare spreminja in tudi hitro med hladen zrak pride. Kmeti pravijo, da se megla diže. Pri solnčnem zahodu opazimo te oblake v najlepših barvah.

Iz nobenega omenjenih oblakov ne dežuje tako dolgo, dokler je v svoji glavni podobi. — Pa te glavne podobe oblakov se večkrat hitro spre-

minjajo. Howard imenuje te spremembe: cirro-cumulus, cirro-stratus, cumulo-stratus, in nimbus. Če se kopa zniža in s plasto združi, postane turnjasta kopa (cumulo-stratus), katera se v deževni oblak (nimbus) onda spremeni, če je zrak z vodenimi pari zasitjen. Ravno zato deževni oblaki nijso nikoli visoko v zraku.

Gromski ali hudourni oblak ima podobo kope, se v višavi od 400 do 600 čreveljev hitro širi, ker ga navadno vihar tira, in ima veliko proste elektrike v sebi. Ta oblak obstoji iz gostih sivotemnih vodenih parov in se ga je največ bati. —

Edino takrat dežuje, kakor smo že gori omenili, kedar je deževni oblak z vodenimi pari zasitjen. Kateri prikazki pa nam bodo obznanovali, da je veliko vodenih parov v atmosferi? Kadar bomo opazili na bregih in nad šumami plaste, po solnčnem zahodu kope, temno-rumeno jutro zoro, blede-belo solnce pri zahodu, beli mesec, solčni in mesečni kolobar, krivo ali dvojno solnce in mesec, žare solnčne, (s katerimi, kakor kmetje mislijo, solnce iz rek vodo pije), vzdiganje megle iz zemlje, izparenje vode na travnikih in strehah po dežji, trepetanje zvezd*), hitro spreminjanje vetrov in padanje barometra, onda znamo, da je zrak z vodenimi pari napolnjen in da bo skoro deževalo. Kdor nadalje že ni priložnosti imel opaziti, da je tudi neko kamenje higroskopičke narave? To kamenje se hitro povlaži, čem je v zraku več vodenih parov.

Dim se po zemlji vleče; skoro bo dež, pravijo kmetji. Če ravno oni ne znajo, kaj je vzrok temu prikazku, vender imajo prav. Vodeni pari v zraku namreč povekšajo napetost njegovo in dimu prečijo se vzdigovati. Zraven tega je tudi dimnjak vlažen, in prva vzdigajoča toplina izpari to vodo, s čem se ona pomenjša in vzdigajoči dim tako zgosti, da mora zopet padati.

Vlažni zrak je nadalje dober voditelj, in to je ravno vzrok, da gnoj, zahod in t. d. bolj smrdi, če je zrak z vodenimi pari napolnjen.

Tudi v bilinstvu lahko prikazke opazimo, kateri nam prihodni dež oznanuje. Ko namreč na gnoju gobe rastejo in stoječa se voda z zelenimi mikroskopičkimi gobami pokriva, znajmo: da je dež blizu. To znamenje nij samo prazna vera kmetov, ampak tudi znanost jo priznava. Bili namreč iz zraka vlažnost prijemajo, in njihovo rastenje se tem ne pospeši samo, ampak tudi uzroči.

Omenili smo že, da na vse, kar živi, sprememba vremena deluje. Živali veliko bolj in hitreje naravo razumejo, kakor mi ljudje, in ravno zato opazujemo živali, katere nam to spremembo in tedaj tudi dež oznanujejo. Kadar bomo opazili, da mravlje marljivo jajca nosijo, buče ne ido na pašo, lastavice po zemlji letajo, golobje se marljivo kopljejo, žabe rade vegajo, dežnice v velikem broju po zemlji polzejo, kokoti na večer

*) Svitloba zvezd ide namreč kroz razno gosti in razno z vodenimi pari napolnjeni zrak, kateri svojo toplino zmirom menja, svitloba se tedaj različito lomi in nam se zdi, kak da zvezde trepetejejo.

kokoričejo, kokoši se v prahu valjajo, božja žabica v vodo ide, mube in komarji ljudem dosadivajo i. t. d., znajmo: da je zrak z vodenimi pari napolnjen, in da bo tedaj skoro dež.

Lepo vreme očakujmo pa, ko bomo opazili, da večerna zora nebo enako krasi, oblačne kope se v mreže spreminjajo, plaste po solčnem zahodu nad dimjaki postanô, velika rosa se ne izpari hitro, mesec svitlo in jasno sveti, lastavice visoko letajo, slavulji ponoči popevajo in barometer se diže, a toplomer pada.

Kdor je priložnost imel, med kmeti živeti, je večkrat slišal, ko je namreč že dolgo deževalo, ali velika suša bila, ta in ta dan bo mlaj ali poln mesec i. t. d., kakor da tudi mesec na vreme deluje. Znanost še do zdaj o tem nij svojega soda izrekla, ker nij lahko iznajti, je-li mesec s kako posebno silo na vreme deluje, kakove narave bi ta sila bila in obstoji li v resnici kakovo delovanje.

Dr. Križan.

Narodopisne stvari.

Laponci.

Visoko v severu škandinavskega poluotoka in v nekaterih straneh Rusije stanuje ljudstvo, — šteje se med finsko pleme, — ki se samo imenuje: Suomi ali Samé; škandinavci pa jih imenujejo zaničevalno: Lape, Rusi: Laponce. Laponci so male postave, 4—5 stopinj visoki, neprijetnega obraza, ploščatega obličja, večjidel švedrastih nog, ali trdni, in znajo z enako lahkočo zimo in vročino prenašati. Laponci so krščanske vere, vendar še vlada pri njih dosti vraž, prebivajo v šotorih, za blazino jim služi brezovo šibje, čez katero so raztegnene kože severnih jelenov. Po gorah stanujoči Laponci se pečajo z živinorejo, posebno strežejo severnemu jelenu; oni, ki ob primorji stanujejo, lovijo ribe; vseh naj ljubša pijača pa je žganica. Bolj slabega uma je Laponec, polu suma, nagle jeze, zabit, zvit in maščevanja željen in slabo slovi pri svojih sosedih.

Brez losa (Rennthier) bi Laponec ne mogel živeti. Ta žival mu dava živež v svojem debelem pa ukusnem in zelo redilnem mleku, sočnatem mesu, mastnej krvi, kožo za obleko, posteljo, pohišstvo; iz rogov pa si napravi žlice, kozarce, posodo za strelni prah; iz kit, katere Laponec med zobmi sežveče, da je razdeli, pa si dela niti, motvoze, in čreva za klobase; čunte (Knochen) mu nadomestujejo metalle. Los mu služi za jahanje, za nošo tovorov, kakor tudi za vlak svojih „puls“, kor Laponec sanjke imenuje. Los je jelenu v rodu, in se od navadnega jelena le po tem razločuje, da ima mnogovejate, rasohate, lopatnate rogovile, katere vsako leto odpadajo, pa zopet same od sebe zrastejo. Losi živé tudi v divjem stanu, in v takem so ravno tako plašljivi, kakor jeleni našega podnebja. Najraji stanujejo v samotnih borovih hostah. Živé ob žoltozelenem, usnju podobnem mahu, ki ga botaniki imenujejo: Chladonia nangiferina. Ta mah v zimi iščejo pod snegom, in ga 4—5 čevljev globoko z rogovi svojimi izpod snega izkopljejo. Mleko te živali je mastno, Laponci ga pijô presno in ga tudi trdé z moko, delajo tudi iz njega maslo in sir in oboje prodajajo sosednim prebivalcem. Ta žival je Laponceu edino bogastvo, zato mu streže z vso skrbnostjo. Meso je okusno, redilno, razrezano v dolge kose Laponec na zraku suši, in tako posušeno mu nadomestuje kruh, ki je Laponceu malo znan. Bogateji Laponci imajo cele črede teh živali, nekateri na tisoče. Pa, ker krava na leto le samo enkrat vrže, in ter še le po eno, redkokrat po dva teleta, na katera prežijo: volk, ris in medved, to da je treba velike pazljivosti, da se črede ohranijo zdrave in varne. Da ima potrebno krmo, Laponec večkrat v letu mora svoje stanovališče spreminjati. Rad si izbira take kraje, iz katerih ima lep pogled, najraji blizo kakšnega jezera in gozda. Zaradi vzajemne pomoči se Laponci radi nastanjujejo po več rodbin skupaj, krščanski misijonarji jih toraj radi obiskujejo v njihovih samotnih krajih in oskrbljuje službo dušnih pastirjev, ker so Laponci za krščanski poduk prav pripravi.

L—W.

Oddel za slovstvo in umetnost.

Nikolaj Vasiljevič Gogol,

slaven, rusk pisatelj.

(Konec.)

To gospod Berg poroča v svojem dopisu o Gogolu; Pogodin pa v žurnalu Moskvičaninu piše, da Gogol nikakor nij menil sežgati „Mrtvih duš“, temuč neko drugo, neznano delo bi bil rad uničil. P. Pogodin sporoča: „Občinstvo zahteva natančnost o smrti svojega ljubljenca; po mestih krože različne govorice in povesti. Bolestnega srca sem prijel za pero, da ustrezem novinarske dolžnosti, katera mi še o nobeni priliki nij bila tako bridka. Zakaj je tako naglo sklenil? Temu vprašanju je mogoče odgovoriti samo

to, da je trpel, da je zelo trpela njegova duša in trpelo telo, kaj pa je zlasti bilo njegovo trpljenje, kako se je začelo, — tega nihče ne zna, tudi živemu krstu nij razodel se, celò svojemu duhovnemu ne. Kedaj se je prikazala na njem ta osodna zména? Podoba kaže, da tri nedelje pred smrtjo. Pred mesecem dnij — tako je bilo kazano — tačas je bil še zdrav, živo se je pečal z izdavanjem svojih spisov, ki so jih ob enem tiskali v treh tiskarnicah; imel je sam v rokah korekturo in pridno je skrbel za slog. Po leti je prebiral oddelke — do sedmega drugega dela „Mrtvih duš“ in sam je zahteval, naj se po novinah razglasi, da kmalu na svitlo dáde drugi del z razmnoženim prvim vred. Poslednji čas se

je hudo postil pa se nij dal pregovoriti, da ne bi bil se s tem slabil. V četrtek, tisti teden pred velikim postom, prišel je k svojemu duhovnemu, živečemu v nekem dalnjem mestnem oddelku, da mu pove, da se posti, in povprašal ga je, kedaj bi se izpovedal in prejel sv. obhajilo. Duhoven mu je nasvetoval, da bi počakal prvega tedna v postu, pa je odločil mu četrtek. V četrtek je prišel v cerkev k ranej maši in izpovedal se. Pred sv. obhajilom nij nič pisal, a zelo se jokal. Žé je bil slab in težko je hodil. Zvečer je zopet prišel k duhovnemu in poprosil ga, da bi odslužil zahvalne molitve, ker je očital si, da jih zjutraj sam nij bil zvršil. Iz cerkve je šel k enemu svojih znancev v sosedstvu; ta je o prvem pogledu spoznal na njem neko bolešno sentimentalnost in nij mogel strpeti, da bi ne bil povprašal ga, kaj se mu je pripetilo. „Nič“, — odgovoril je, „nij mi nič kaj dobro.“ Sel je in sedel nekoliko trenutkov, vstal — v sobi sta bila tudi dva tujea — in dejal, da pojde domov; pa mej domačimi je bil še nemirnejši. Maslenično*) soboto je obiskal še nekoliko znancev. Nikakoršne bolesti in nikakove nevarnosti nijso brali na njem; njegova otožnost in moléljivost pa nij bila nič nenavadnega. Stoprv v ponedeljek se je pokazala njegova bolezen. Nij mogel več hoditi, zato je legel. Poslali so po zdravnike. Ali zametal je vso pomoč, nič nij govoril in skoro ničesar nij užival. Le časi pa časi je poželed pijače in vsak pot zaužil nekoliko kapljic vode — razkaljene z rudečim vinom. Vsi ugovori nijso nič pomogli. Tako je minol prvi teden. V četrtek je dejal: „Moram vas zapustiti, znam, da umrjem.“ — V ponedeljek drugega tedna je izpovednik nasvetoval mu, da bi prejel še sv. poslednje olje, kar je jako rad dovolil, in popolnoma v sveti si, je za duhovnom molil — žebiral vse molitve in v roci držal svečo. — Zvečer je duhovem pregovoril ga, da je obljubil, da se bode posluževal zdravniških pomočij; ko hitro pa so zdravniki prišli k njemu, jel je zelo žalostno, presunljivo kričati: „Dajte mi mir, nikar me ne mučite!“ Če je kdo obiskal ga, nij odprl očíj, le časi pa časi je poprosil, da bi ga obrnili, ali pa — da bi mu dali piti. Časi je bil nepotrpežljiv. — V vtorek je sam ob sebi popil čašo močne polivke, ki mu je jo bil služnik prinesel, kmalu zopet še eno, in s tem je prijatelje potešil, da mu je odlegali, ta nada nij dolgo časa trajala. V sredo so se pokazala nevarne mrzlice znamenja. Upotrebili so vse pripomočke, katerih pa bolnik nij več čutil; zdaj pa zdaj je bledel in kričal: „Vzdignite, založite, vsipljite na kamen, nujte — podajte!“ Po noči je težko dihal, proti jutru pa je utihnil — in ugasnil. Kolikor sem mogel poizvedeti o osodi njegovih spisov, je to-le: V nedeljo pred postom je k sebi poklical svojih prijateljev enega, in kakor bi se bil na smrt pripravljaj, naročil mu je, da bi nekatere spise oddal duhovnemu, zato da jih uredi, nekatere pa tiskarju. Ta prijatelj bi

bil rad očvrstil mu onemogeli duh in pregnal vse misli na smrt. Po noči v vtorek je osamel, dolgo časa molil v svojej sobi. Ob tréh po polnoči je poklical služnika in povprašal ga, ali je toplo ali ne onstran bivališča. „Zima“, — odgovoril je služnik. — „Pa mi prinesi plašč, pojdem: moram tam nekaj razvrstiti.“ — A šel je, v roci nesel svečo — in v vsakej sobi, v katero je prišel, pokrižal se je. Ko pride v pravo sobo, strežaju ukaže, naj odpre dimnik, ali kolikor je moči — tiho, da se nihče ne bi probudil, pa iz zaboja — naj mu dáde spise. Služnik prinese spise, gospod izmaj njih potegne nekov sešit zvezek, dene v dimnik in zapali se svečo. Strežaj se prestraši, zgrudi pred njega na koleni in omeni: „Gospod, kaj činite?! nikarte!“ — „Do tega nij tebi nič“, — oponese Gogol, „môli raji!“ Služnik jame jokati in prositi ga. V tem pa je vgasnil ogenj, le ogli so bili spisom odgoreli. Gogol gleda to, potegne spise iz dimnika, razveže in zopet zaneti; sedel je na klopici in čakal, kedaj vse pogori in stlí. Potlé se je vrnil, poljubil služnika, legel na blazinjak in jokal. „Nekaj drugega sem hotel sežgati“, — omenil je in zamislil se, „pa vendar, če mi bog zdravje dáde, vse zopet spišem.“ Zjutraj pa je dejal grofu Tolstemu: „Le pomislite, kako silen je hudobni duh! Hotel sem spaliti pisma, užé davno odločena ognju, pa sem sežgal „Mrtve duše“, katere sem po smrti prijateljem hotel zapustiti na spomin.“ To je vse, kar nam je dosté znano o skončanji tega našega neprecenljivega zaklada. Ta čin je bil najhujši boj krščanskega zatajenja, največa žrtev, ki je sad le naše samoljubnosti, ali pa je v njem skrival se globoko skriti plod najzvitije prevare o samem sebi, o najvišej duševne mogočnosti, ali pa je morda bil to le duševne bolezní krut izvir. V vseh tréh mogočih in lehkijh pripetljajih ima pravico do našega udeležtva, in vse tri mogočnosti nas izbujajo na globoka premišljanja o našem časi, polnem čudovitih prikaznij v posameznostih in družinstvu. Lehko trdimo le to, da je Gogol bil izjemna osebnost, ki je po zginotji še tajnejša in čaralnejša, nego je bila v svojem življenji — in katere ne smemo in ne moremo soditi priprosto in po svojih navadnih pojmi. Ne mara je duh, ki je bil njegovih plodov studence, in ki je v njem zbral nam tako ljubeznjivost in vabo, to čudovito moč, ki se nij nič protivilo jej, — morda je bil tudi izvir takega njegovega živénja, take smrti, takove obraznosti (fantazije.) Kar se tiče njegove fiziologije, njegove narodnosti, njegove omike, živénja — in vprašanja, kaj mu je bilo prirojeno, kaj z vsem tem prijetó, kaj se je v njem godilo brez njegove vednosti — to vse razvozlati bi težko kdo mogel. To more le bog, naših sre vladar. . . . Pa kaj bi se kopali v vreleci žalostne osode? Ali najbolj čestimo krščana, nego milujemo nesrečnika, človeka? Prijatelji in bratje! do človeka nam je več, nego do vsega drugega! Pustimo nepotrebne nastopke in neprave dozdevke! Bridko jokajmo po tem, kar smo izgubili, in mnogo se pahvaljajmo za to, kar je ostalo! Čudimo se in

*) Maslenica je Rusom tisti teden pred velikim postom, konec predposta.

čudili se bomo znamenitemu umetelniku in molili, kolikor bode moči, za slabotnega človeka!“
— Tako slavni Pogodin.

Poezija v barvah.

Kavlbach-ovo razdejanje jeruzalemskega mesta.

Koliko solz, koliko krvi se je prelilo v preteklih časih; koliko joka, obupanja pogoltnila so stoletja v svojem teku! Sedaj pa bi vse bilo pozabljeno, vse zgubljeno, ako se ne bi bil našel usmiljen umetnik, ki bi bil vrgel te bolesti ali na papir, ali jih izdolbel iz kamna, ali jih vdihnil na platno.

Toliko bolesti in toliko neizmerne tuge pa ni prestala ne Grecija, ko je videla goreti Korint, ne Afrika, ko je padla v pepel moč kartagenska, ne Španija o poginu Sagunta, niti Italija, ko je plenil v njenem naročju Vandal, kolikor je prebila Judeja na razvalinah jeruzalemskih!

In to neizrečeno trpljenje vлил je Kavlbach v barve in v tako velikanskih risih, s tako genialnostjo, kakova je dana le temu mogočnemu umetniku.

To je neskončna elegija izlita na platno; tu je bolest nad padom domovine v vsakem obrazu izražena, to je psalm, ki ga je pel vredni naslednik navdušenega Davida.

Kar so govorili proroki, kar je pel Jeremija, kar Daniel, kar drugi, to se je spopolnilo tu. Kamen na kamnu ni ostal in nekdanji krasni sedež Salamonov je prah in pepel.

Tudi na Kavlbachovej podobi jih vidimo te svete duhove, ki so čutili v proroški duši pad in pogin naroda in mesta. Visoko na oblakih sedijo s tužnimi obrazi, od njih navzdol pa se spuščajo angeljske podobe z meči maščevanja in kazni.

Dopolnjeno je!

Ljubljenec najvišega Jehove je vržen v prah in roka poganska vlade nad njim. Razpadla je ograja, sipi padli v rove, po teh razvalinah pa koraka zmagonosni Tit s svojimi četami. Tu je moč rimska na vrhunci; brez broja vojskih znamenij, S. P. Q. R. na stoterih drogovih! Tu je ponos, tu je slava! Ali kako blizo nesreče, krvavih solz! —

Sredi podobe je videti smrt velikega duhovna. Preživeti ne more težav svoje domovine, ne pretrpeti morij njenih sinov, ne sramote njenih devic. Videl je plamen požirati krasne stavbe vseslavnega templja, v prah in v nič padati moč narodnega svetišča in zagrinjala pred njim. Zatorej mu ni več ostati med živimi. Ne bode mu okoval oholi zmagovalec posvečenih rok, imajočih še toliko moči, da si porinejo bodalo v lastno sree.

In okoli Eleazarja umira in se joka vse; judovske žene pulijo si lase, ranijo prsa ter kličejo brez vspaha pomoči z nebes. Tu je tudi neobičajno poetični in do srca govoreči prizor. Troje ali četero judovskih deklet objema se v plahi britkosti. Dolge kite jim padajo po haljah, in

krasni, a boječi obrazi iščejo zastonj zavetja pred grozečo nevarnostjo. Pred trobentaši, ki naznanjajo Titov prihod, prekoračil je razdertije ozidja barbarični sin barbaričnega severa: German, zavil v medvedjo kožo. Njegovo srece se je vnelo lepote azijskih deklet, opazil je že iz daleka bojzljive golobice in urno preskače rove in razprostira pohlepno svojo žilato roko na osirotele sijonske hčeri. Njegovo oko, vsaka njegova žila naznanja strast, poltnost, nečloveško trdosrčnost.

Sijonska dekleta so sužnje okornim Cimbrom, njih nedolžnost biva jim v posmeh!

Na levi strani te podobe dvigajo se visoke stopnice k templovemu dvoru. Tu med stebri so zbrani vodje propadle države. Tu je vojvoda Janez iz Giskale, oprt na dolgi meč, njegovo oko je kalno in v onemogli tópi jézi zre v strašno gnečo o znožji stopnic. Na obližji se mu bere, kako rad bi spustil svoj srd na krvoločnega Rimljana, ki se je predrznil podirati sveto mesto.

Pred vsem značajna je oseba judovskega fanatika. Oprl se je na steber, mogoče da ga ne neso več noge; ali na suhem obrazu napele so se žile, oči so mu izstopile izpod čela, pene se mu cedé iz ust in grozeč steguje svojo pest proti imperatorju, kakor da bi sam hotel potolči rimske legije. — Revež! — V najbližjem sosedstvu naslanja se hinavski farizej ob opaljeni zid. Tudi njemu gori tuga v očesu, ali kaj, ako le človek razumi, v veljavo spraviti moči svojega duha, pride pač tudi v večni Romi k svojemu zaslužku.

Za temi historičnimi osebami pa gori tempelj, plamen šviga iz njega in dim vali se po dvoru natlačenem ljudstva, kolnočega obupno sebe in nebo.

Ali Kavlbach ni samo slikar, ampak tudi pesnik poln fantazije!

To se vidi iz postave nesrečnega Ahazverja, spredej na levi strani. Besne furije podijo ga iz strašnega kraja, iz mesta, kjer je kosila smrt tako obilno košujo, a njega, njega noče ta smrt!

Ubogi Ahazver! Ta revna postava, to obupajoče obličje in ti neredni lasje — to je judovski rod v prihodnosti — preganjan, zaničevan, mučen in maščujoč se.

To je kratki obris elegije, katero je pel Kavlbach nad posipom sijonskega mesta, to je žalostna pesem modernega Jeremije, iz ljubezni in genija izvirajoča. Ivan Tavčar.

Carlo Dolci.

Carlo Dolci, ali Carlone, kakor ga Italijani imenujejo, je živel od leta 1616 do 1686. Bil je sin ubogih starišev, in te še je zgodaj zgubil. Zapuščeni fantič gre neko jutro v cerkev in tam se pred podobo matere božje na kolena vrže in na glas se njeni pomoči priporoči. To čuje slavni slikar Matteo Roselli, ki je ravno tudi v cerkvi bil; pobožnost dečkova se mu dopade, on ga k sebi vzame in ga uči slikarstva. Mladenič je pokazal koj lepe zmožnosti, in si pridobil čast

in priznanje. In res njegove podobe nam poka-
zujejo dovršeno tehniko, vendar ni imel uma za
idealno lepoto in velikost. V izraževanju bolečin,
žalosti, kesanja, ga ni še doslej nobeden drug
slikar presegel. Zelo slovijo njegove podobe, ka-
kor: „Hči Heradiasina“, sv. Cecilia,
orgle igrajoča, sv. evangelist Jo-
hannes, sv. Sebastian, sv. Magdalena
(v monakovski pinakoteki). Neskončno lep je nje-
gov „Narcis“ (v Karlsruhe), sv. devica z
detetom v nebo kazajočim (na Dunaji),
med vsemi pa: „Kristus v getzemanskem
vrtu“ v palači Brignole. Palača Brignola, tudi
„rudeča“ palača imenovana v Genovi, ima ga-
lerijo slavnih starejih kipov, ali biser cele zbirke
je: „Kristus v Getzemani.“ V tej sliki, iz
katere sije poezija in plemenitost žalosti, leže čaro-
tožne prijetnosti. Klečeči Kristus, pred katerega
je postavljen kelih napolnjen z orodji trpljenja,
in kateremu nasproti se kleče prikaže tolažeč an-
gelj, je obražen tako s trpečim licem, da največi
skeptik se ne more ločiti od te mile slike z mr-
zlim srcem.

Dolcijeve slike so po kopijah pomnožene po
vseh Evropi, ali originali se najdejo le v gore-
omejenih mestih, tudi peterburška eremitaža ima
en original namer: sv. Janeza popisuj-
očega skrivno razodenje.

Vabilo k naročbi

„Zore“ in „Vestnika“.

Z novim letom 1873 nastopi „Zora“ svoj
drugi tečaj. List bode izhajal, kakor dosle, vsaki
meseč dvakrat, 1. in 15. dne na celi poli. List
bode kakor dosedaj posvečen zabavi in po-
duku, zato bode prinašal sestavke o življenji
v naravi, literaturi, umetnosti, o
povestnici itd. V zabavni oddel se bodo
jemale pesmi, novele, povesti, pravljice, anekdote,
pikante dogodbe, potopisi itd., izvorni in dobro
prevedeni spisi. V podučni oddel sestavki iz živ-
ljenja in prirode, popularni članki o naravoslovju,
nravni značaji, životopisi slavnih mož, deželo- in
narodopisne črtice iz vseh strani sveta, pretreso-
vanja umetelnosti iz vseh krogov: staviteljstva,
kiparstva, slikarstva in poezije. Tudi se bode
ozir jemal na vse važnejše prikazni, posebno slo-
vanskih narodov. — Kakor dosle, bode tudi v
naprej v „Zori“ vladal duh prost vsake frivol-
nosti; v vseh člankih bode se gledalo na nravno
dostojnost in vrednost.

„Zori“ se bode pridevala strogo znanstvena
priloga pod naslovom: „Vestnik slovenskega
pisateljskega društva“ najmanj vsaki
meseč po ena pola. Ta priloga bode obsegala
članke iz jezikoslovja, arheologije, povestnice, ba-
jeslovja, in vseh strok znanostij, katere obdelovati
si je slovensko pisateljsko društvo v svoj program
zapisalo. Vodstvo obeh listov je upravni odbor
delniškega društva „Narodna tiskarna“,

v katerega lastnino je „Zora“ s pri-
logo vred prešla, izročil odborniku tega društva,
čest. g. župniku: Davorinu Terstenjaku
(Ponigl Südbahnstation), kateremu se naj vsi roko-
pisi pošilajo.

„Zora“ se bode, kakor dozdej tiskala in
izdavala v podružnici „Narodni tiskarni“
v Mariboru, kamor se naj vsa naročnina in vse,
kar se opravišča tiče, pošila pod naslovom:
„Opraviščno „Zore“ v narodni tiskarni
v Mariboru (koroška ulica šte. 229.“) Vkupna
cena „Zori“ in „Vestniku“ ostane dosedanja
„Zorina“: sploh 4 for. na leto, ljudskim učiteljem
pak in dijakom po 2 gld. 50 kr. Prosimo naj se
naročniki o pravem času prijavijo. Čestitim g.
sodelavcem se dostojno zahvaljujemo za dosedanje
podpiranje, in jih prosimo, naj naš list še naprej
podpirajo. Ako po odbitih tiskarskih, uredništvinih
in opravištvinih stroških prištedimo kakšno svotico,
bodemo jo obrnoli v nagrado boljših spisov.
Upanje imamo, da našega lista ne bode v hiši
nobenega izobraženega Slovenca menjkalo. Novo
vredjeno opraviščno „Zore“ in „Vestnika“ (pod
vodstvom g. prof. J. Pajka) bode si na vse
strani prizadevalo, da se listi naročnikom točno
in sigurno razpošilajo. Zato pa tudi gg. na-
ročnike uljudno prosimo, naj vselej
zadnjo pošto ali pa premembe svojih
stanovališč neutegoma opravištvu na-
znanjajo. Slavne poštnice urade pak naj-
uljudneje prosimo krepke in urne
podpore.

Upravni odbor delniškega društva:
„Narodna tiskarna“.

Poslano.

J. Pajka Izbrani spisi, politični, narodnegos-
podarstveni, naučni dobivajo se po znižanej ceni:
50 kr. zvezek, pod naslovom: J. Pajk, profesor v
Mariboru. Knjigarjem, prejemnikom desetih zv.,
učiteljem in dijakom 10% ponehanja.

*One gg. naročnike, ki še niso vse naročnine
poslali, uljudno prosimo, naj to v kratkem storijo.
Založništvo tega časopisa nij iskalo pri svojem pod-
vzetju nobenega dobička; priča temu je, da je čestitim
bralcem dajalo polovico več teksta, nego se je pri
razpisanji naročnine zavezalo, — a zgubitka ipak
ne more trpeti, kar bi se zgodilo, ako bi se zaostala
naročnina nébi vplačala. Naročnina naj se pošila
opravištvu „Zore“ v Maribor, Narodna tiskarna.*

Založništvo in opraviščno „Zore“.

Listnica. Sl. Knjižn. bčg. v Lj Vse je takó, kakor
nam pišete. Sovišnje liste pošljite nam blagovoljno po no-
vem letu. Hvala! — G. Viš. Fr., pravnik: Še 1.25. — G.
Dor. J. v Ru. — 50 še menjka. Storili. — G. Pfeif. o.
Milk. v P. Vse poravnano. — G. Poniž (?) B. v Kan.
Vas stane vsaki list 12 kr. — Gg. dijake bodemo zana-
prej vsakega posebej vknjiževali. Zato jih uljudno prosimo,
naj se ali vsak neposredno pri nas naroči ali pak svoje
ime onemu dá, ki bode za več vkup naročal.